

UNIVERZITA PARDUBICE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2019

Tomáš Vacek

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Reflexe působení skupiny SILVER A: pohled sociální antropologie

Tomáš Vacek

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš Vacek**
Osobní číslo: **H16079**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Reflexe působení skupiny SILVER A: pohled sociální antropologie**
Zadávací katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Student se ve své bakalářské práci zaměří na reflexi působení výsadku SILVER A - významné události druhé světové války v Pardubicích a okolí. Bude analyzovat, jak současná společnost interpretuje tyto aspekty domácího odboje. Jak ovlivňují životy jednotlivců i skupin. Ve výzkumu použije převážně kvalitativní metody sociální antropologie. Zaměří se především na terénní výzkum v prostředí skupin sdružující zájemce o vojenskou historii.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Čvančara, J., Z. Jelínek, J. Plzák, V. Šustek. 2010. Operace Silver A. Praha: Scriptorium.

Hendl, J. 2005. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál.

Jelínek, Z. 2010. Operace Silver A. Praha: Scriptorium.

Nývtová, P. 2007. Příběh odvahy a zrady. Příbram: Kosmas

Rezková, H., P. Špatenková. 2018. Nebylo jim souzeno žít. Nové Město nad Metují: Tiskárna V&H Print Hlávko s r.o.

Soukup, M. 2014. Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii. Praha: Karolinum.

Šmejkal, P. 2018. Silver A - Průvodce. Praha: Academia.

Vaněk, M. 2003. Orální historie metodické a "technické" postupy. Olomouc: Univerzita Palackého.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlašuji:

Čestně prohlašuji, že tuto bakalářskou práci jsem vypracoval sám, s výhradním použitím pramenů a sekundární literatury, řádně citovaných v závěrečném seznamu pramenů a literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb. (autorský zákon), zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29. 3. 2019

Tomáš Vacek

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl hlavně poděkovat vedoucímu bakalářské práce, PhDr. Tomášovi Boukalovi, Ph.D. za cenné rady a komentáře, také za vstřícný přístup a podporu. Dále bych rád poděkoval všem svým respondentům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Zvláštní poděkování patří panu Burdychovi za poskytnutí jeho životního příběhu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá reflexí operace SILVER A z pohledu sociální antropologie.

Teoretická část vysvětluje pojmy jako SILVER A, vlastenectví, identita nebo kolektivní paměť. Nedílnou součástí této práce je pohled dnešní společnosti na operaci SILVER A.

Práce je založená na kvalitativním výzkumu, který zahrnoval převážně rozhovory, a na studiu odborné literatury. Výzkum byl prováděn převážně na Pardubicku a okolí.

Klíčová slova

SILVER A, vlastenectví, identita, kolektivní paměť.

Title: Reflection of SILVER Group A: view of Social Anthropology.

Annotation

Focus of this bachelor thesis is reflection of operation Silver A from point of view of social anthropology. Theoretic part is explaining concepts such as Silver A, patriotism, social identity or collective memory. One of the most important part of this work is „How people of these days“ are looking at Silver A issue. This thesis is based on qualitative research mainly interviews and knowledge from specialised literature. Research was executed mostly in region of Pardubice.

Keywords

Silver A, patriotism, social identity or collective memory.

Obsah

Úvod	13
1. Operace Silver A	15
1.1 Anthropoid	15
1.2 Členové operace SILVER A	16
1.2.1 Nadporučík Alfred Bartoš.....	16
1.2.2 Rotmistr Josef Valčík	17
1.2.3 Četař Jiří Potůček	17
1.2.4 Radiostanice Libuše	18
2. Metodologie terénního výzkumu	19
2.1 Metody terénního výzkumu	19
2.2 Biografická metoda	21
2.3 Etický kodex výzkumu	23
2.4 Vstup do terénů	25
2.5 Lokalita terénního výzkumu	25
2.6 Průběh terénního výzkumu	25
2.7 Zkoumané spolky	28
2.7.1 Československá obec legionářská (ČSLO).....	28
2.7.2 Památník Ležáky	28
2.7.3 Český svaz bojovníků za svobodu (ČSBS)	29
2.7.4 Sokolové (Česká obec sokolská).....	29

2.7.5	Rota nazdar	30
2.8	Problematika kolektivní paměti	31
2.9	Identita	33
2.10	Nacionalismus	34
3.	Vlastenectví a operace SILVER A.....	36
4.	Politika a historie.....	37
5.	Povědomí o SILVER A v dnešní společnosti	39
6.	Jak SILVER A ovlivňuje životy respondentů.....	40
7.	Vzpomínkové akce	41
8.	Po stopách vzpomínek operace SILVER.....	43
8.1	Senice.....	44
8.2	Hotel Veselka	45
8.3	Lázně Bohdaneč	46
8.4	Končiny u Bohdašína	47
8.5	Ležáky	50
8.6	Zámeček a popraviště	51
8.7	Lesopark Jiřího Potůčka v Pardubicích – Trnové	53
8.8	Chrám Cyrila a Metoděje.....	54
9.	Příběh pana Burdycha.....	56
9.1	Smrt tatínka	56
9.2	Útěk Potůčka.....	56
9.3	Poslední rozloučení s babičkou.....	57

9.4	Život po zatčení rodiny	58
9.5	Konec války	59
10.	Závěr	61
	Bibliografie	64
	Internetové zdroje	65

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Mapa naučné stezky o operaci SILVER A.....	43
Obrázek č. 2 – Památník v Senicích.....	44
Obrázek č. 3 – Hotel Veselka.....	45
Obrázek č. 4 – Rybníční hospodářství.....	46
Obrázek č. 5 – Pomník ležící dívky na Bohdašíně.....	47
Obrázek č. 6 – Pamětní deska u domu Burdychových.....	48
Obrázek č. 7 – Pomník rodině Burdychových na místě postřelení otce Pana Burdycha.....	49
Obrázek č. 8 – Památník v Ležákách.....	50
Obrázek č. 9 – Zámeček v Pardubicích.....	52
Obrázek č. 10 – Popraviště u zámečku.....	53
Obrázek č. 11 – Lesopark Jiřího Potůčka v Pardubicích – Trnová.....	54
Obrázek č. 12 – Chrám Cyrila a Metoděje.....	55
Obrázek č. 13 – Pamětní deska na chrámu Cyrila a Metoděje pro padlé parašutisty.....	55

Úvod

Psát o tomto tématu jsem se rozhodl v momentě, kdy jsem ve druhém ročníku, v předmětu Metodologie výzkumu, vytvářel projekt k operaci SILVER A. Probírali jsme, jak tato operace ovlivnila dnešní společnost na Pardubicku, a jak na ní dnešní společnost pohlíží. Toto téma mě velice zaujalo hlavně z toho důvodu, že má historické zázemí a zároveň ho můžu zpracovat v antropologickém výzkumu. Hlavním důvodem pro vybrání tématu tedy bylo, že historii a antropologii lze, dle mého názoru, dobře propojit.

Historie mě zajímá již od dětství, kdy mně jako malému děda vyprávěl o vojenské historii. Nejzajímavější mi přijde druhá světová válka a operace SILVER A, protože se konala nedaleko mého domova. Děda, který je praktickým lékařem, slýchával osudy svých pacientů, kteří se přímo nebo nepřímo setkali s účastníky této operace. A často mně o těchto rozhovorech vyprávěl. Přišlo mi to velice zajímavé a často jsem nad tím přemýšlel, protože občas tito pamětníci říkali něco úplně jiného, než si můžeme přečíst v publikacích nebo vidět v dokumentech. Například výpověď pana Stojánka (viz na str. 21). Toto téma je pro mě důležité právě z toho důvodu, že bychom měli znát historii svého národa. Jak řekl Winston Churchill: *„Národ, který zapomene svou minulost, nemá žádnou budoucnost“* (Winston Churchill). Svou historii bychom měli znát také proto, abychom se vyvarovali chyb, kterých jsme v minulosti dopustili: *„To nejlepší na minulosti je, že nám ukazuje, co si nemáme přinášet do budoucnosti“* (Jan Tříska).

V této bakalářské práci jsem zkoumal ty, kteří se o tuto operaci zajímají. Jsou to například historické spolky, pamětníci a amatérští badatelé. Účastnil jsem se různých akcí, kde jsem se seznamoval se svými respondenty, vedl s nimi rozhovory a pokládal jim své výzkumné otázky. Výzkumné otázky zní. 1. Jak operaci SILVER A reflektuje dnešní společnost v Pardubicích a okolí? 2. Jakou mají amatérští badatelé motivaci se o toto téma zajímat? Tento výzkum jsem prováděl v Pardubicích a okolí, dále pak na místech, která souvisejí s touto operací.

1. Operace Silver A

Operace SILVER A byla naplánována na podzim roku 1941 v Londýně ve Velké Británii. Skupina Silver A byla vysazena nad územím Protektorátu Čechy a Morava v noci z 28. na 29. prosince roku 1941. S tímto výsadkem společně seskočily i výsadky ANTHROPOID a SILVER B. Hlavním úkolem skupiny SILVER A bylo navázání kontaktu mezi exilovým odbojem, který sídlil v Londýně, a domácím odbojem na území Protektorátu. Mezi dalšími úkoly bylo např. vybudování zpravodajské sítě a koordinování domácího odboje. K vysílání používali radiostanici, která nesla jméno LIBUŠE. Operace nakonec splnila všechny předepsané úkoly, které dostala z Londýna, ale bohužel skončila smrtí pro všechny její členy (Čvančara a spol. 2010).

1.1 Anthropoid

Operace Antropoid blízce souvisela s operací SILVER A. Jejím úkolem bylo zneškodnit zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Atentát na Reinharda Heydricha byl spáchán 27. května roku 1942 v Praze a provedli ho dva členové československého odboje, Josef Gabčík a Jan Kubišta, kteří zde byli vysazeni z Británie. Po atentátu vyvolala tato operace ze strany Němců velký teror českých obyvatel, jehož nejsmutnějším symbolem je vypálení některých vesnic a poprava několik stovek lidí. (Padevět a Šmejkal 2016). Například vesnice Ležáky, kterou jsem během svého výzkumu navštívil, abych zjistil, zda si tuto událost lidé i po více jak 70. letech připomínají.

1.2 Členové operace SILVER A

Členové operace byli českoslovenští občané: nadporučík Alfred Bartoš (velitel skupiny), rotmistr Josef Valčík (zástupce velitele), a svobodník Jiří Potůček (radiotelegrafista). Všichni členové prošli tvrdým a intenzivním výcvikem, aby mohli být co nejdříve posláni na misi (Jelínek 2010). Na konci výcviku, při návštěvě plukovníka Moravce, museli členové operace podepsat písemné znění svého úkolu: „Můj úkol tkví zásadně v tom, že společně s oběma jinými příslušníky československé armády budu odeslán do vlasti, abych zde navázal technické spojení s československým ústředím ve Velké Británii a vyhledal na základě konkrétních údajů styk s naší domácí organizací, které budu v její zodpovědné práci nápomocen. Učiním podle svého nejlepšího vědomí a svědomí vše, abych tento úkol, k jehož provedení jsem se dobrovolně přihlásil, úspěšně splnil“ (Jelínek 2010: 35).

1.2.1 Nadporučík Alfred Bartoš

Narodil se 23. září 1916 ve Vídni, v tehdejší Rakousko-Uhersku. Později se s rodiči přestěhoval do Sezemic na Pardubicku. Začátkem října roku 1935 nastoupil do vojenské služby v Pardubicích, do tehdejšího 8. dragounského pluku. Nastoupil na vojenskou akademii v Hranicích na Moravě, kde měl velice výborný prospěch. V květnu roce 1939 odjel do Francie, kde se později přidal do cizinecké legie sloužící v Tunisu. Když 1. září v roce 1939 vypukla druhá světová válka, byl jeho závazek v cizinecké legii zrušen a vrátil se zpět do Francie, kde prožil celé francouzské tažení (Jelínek 2010). Nakonec se dostal lodí do Anglie díky záchranné operaci Dynamo (History.com Editors 2010).

Na jaře roku 1941 se dobrovolně přihlásil do Operace SILVER A, a podstoupil úspěšný výcvik. Nakonec Alfred Bartoš 21. června 1942 padl do léčky, kterou na něj nastražilo gestapo. Na útěku se pokusil o sebevraždu, nakonec svému zranění podlehl v noci následujícího dne (Nývltová 2007).

1.2.2 Rotmistr Josef Valčík

Narodil se 2. listopadu roku 1914 v obci Smolině, která leží nedaleko Valašských Klobouků na dnešní Moravě. Svoji vojenskou službu nastoupil 1. října roku 1936 a sloužil u 22. pěšího pluku v Jičíně. V hodnosti četaře ho přesně o dva roky později přeložili do zálohy, kde sloužil až do 1. března roku 1939. Poté se přes Slovensko a Maďarsko dostal do Francie. Ve Francii byl zařazen k československým legiím, u kterých sloužil po celou dobu francouzského tažení. Poté se lodí dostává do Anglie, kde podstupuje výcvik a po jeho úspěšném dokončení se stává zástupcem velitele. Mezi vojáky byl velice oblíbený hlavně díky své povaze a svému chování (Jelínek 2010).

Zemřel společně se svými spolubojovníky v kostele Cyrila a Metoděje 18. června 1942, kde se po dlouhém boji s jednotkami SS nakonec rozhodl, i s ostatními přeživšími v kryptě, pro sebevraždu (Hlavsová 2018).

1.2.3 Četař Jiří Potůček

Byl nejmladším členem operace SILVER A, narodil se 12. července 1919 v italském Brunecku v dnešním Jižním Tyrolsku. Po první světové válce se i s rodinou přestěhoval zpět do vlasti a usadili v obci Vranov, která leží u Rokycan. Byl velice nadaný na cizí jazyky, uměl německy, anglicky, francouzsky a částečně srbsky. V roce 1938 začal pracovat jako vedoucí v jedné továrně v Jugoslávii. O rok později se přes turecký Istanbul dostal do Francie. Byl zařazen ke štábní rotě československé brigády. Později byl povýšen na svobodníka a začleněn k telefonní četě. Po splnění všech kurzů ho zařadili, jako telegrafistu, ke skupině SILVER A.

Jiří Potůček se ke konci svého života skrýval v osadě Končiny. Tato obec leží u Červeného Kostelce v okrese Náchod. Dům, ve kterém se ukrýval, byl obklíčen gestapem a četníky. On se však dokázal prostřílet ven a utéct pryč. Svým pronásledovatelům unikal po celé tři dny. Dokázal dojít bos až do obce Trnové, která leží u Rosic nad Labem. Tam zcela vysílený usnul v malém lesíku. Zde byl ve spánku střelen do hlavy (Nývtová 2007).

1.2.4 Radiostanice Libuše

Radiostanice Libuše byla do Protektorátu, z Londýna, dopravená letadlem společně s výsadkáři. O vysílačku se staral hlavně Jiří Potůček, který také posílal depeše. Stanice byla během operace několikrát přesunuta. Rota Nazdar pořádala minulý rok akci „Libuše volá Londýn“, která připomínala Potůčkovo vysílání (pan Fencel).

První místo, kde byla vysílačka ukryta, byl kamenolom Hluboká u Ležáků. Kvůli možnému prozrazení se vysílačka přesunula do rybářské stanice v sádkách u Lázní Bohdaneč, dále zpět do Ležáku, ale už ne do lomu, nýbrž do mlýna. Poté putovala do školy na Bohdašíně a v polovině června 1942 se Potůček i s vysílačkou přesunul k rodině Burdychových do Končin u Bohdašína. Jak ale vysílačku přesouvali z místa na místo, se do dnešní doby přesně neví (pan Burdych). „*Ono těch míst, kde se ukryval, bylo asi 12, ale tyto místa co jsem vám řekl, byli asi nejdůležitější*“ (pan Burdych).

„Antonín Němeček v roce 1946 napsal, že to on převážel radiostanici Libuši v králikárně, a toto tvrzení se furt opakuje, až do dnes, jenže to není pravda. Všude, kde jsem, stále říkám a říkají to dnes už i vojenští historici, že to je blbost. Byly to dvě velké vysílačky a to by jen tak nepřevezl. Dokonce tvrdil, že je zastavila německá hlídka a kontrolovala je. To je podle mě taky blbost, protože si myslím, že by neschoval takto velké vysílačky a Potůčka, když bylo ještě dokonce stanné právo. Jediná taková výhoda toho výmyslu byla to, že ten jak to převážel, byl komunist a díky tomu se to aspoň trošku za totality připomínalo. SILVER A, jakožto západní odboj byl za minulého režimu bohužel dost opominán“ (pan Burdych).

„Dost pravděpodobný je to, že to převáželi autem pana doktora, který v té době mohl jezdit služebním autem, protože benzin byl na příděl a normální člověk nemohl jezdit. Ve vysílačce jsou elektronky, které jsou velice náchylné na otřes, takže si myslím, že převoz na nějaké kárce je dost nepravděpodobný“ (pan Fencel).

2. Metodologie terénního výzkumu

Představím zde metody výzkumu, které jsem při jeho realizaci použil, etický kodex a vstup do terénu. Popíši zde místa, kde se tato historická událost stala a místa kde se konají pietní vzpomínky.

2.1 Metody terénního výzkumu

Svůj výzkum jsem prováděl v kvalitativním duchu. „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Hendl 2016: 50). Metody pro kvalitativní výzkum jsou pro můj výzkum účinnější, než metody pro kvantitativní výzkum a to hlavně z toho důvodu, že není mnoho respondentů, kteří se o toto téma zajímají.

Polo-strukturované rozhovory byly stěžejní metodou v mém terénním výzkumu. „Výzkumník by se neměl chovat jako tazatel, protože jeho partner v rozhovoru by se mohl snadno začít chovat jako respondent, formalizovat a zkracovat svoje odpovědi. Smyslem interview není přimět partnera v rozhovoru k tomu, aby nám během jediného setkání zprostředkoval ucelené informace, již budou křišťálově průzračné“ (Soukup 2014: 100).

Výzkum jsem prováděl v českém jazyce. Rozhovory s respondenty jsem vedl převážně u nich doma nebo v práci, aby se cítili co nejvíce uvolněně, a abych se dozvěděl co nejvíce informací. Jeden z mých respondentů využil právo na anonymitu, přestože si myslím, že jsem nesbíral žádné citlivé údaje nebo informace. Přání respondenta jsem samozřejmě respektoval. Rozhovory jsem si zaznamenával na nahrávací zařízení a bezprostředně po rozhovoru jsem si je přepisoval, a doplňoval k nim své názory a pocity, které se mi při rozhovorech honily hlavou.

Sbíral jsem názory, myšlenky a pohledy respondentů, pomocí rozhovorů, a získal jsem jeden životní příběh od respondenta, který tuto historickou událost zažil na „vlastní kůži“.

Proto si myslím, že díky kvalitativnímu výzkumu se toho dozvím o zkoumané skupině daleko více, než kdybych používal například pouze dotazníkovou metodu.

Dalšími metodami, které jsem použil, bylo zúčastněné a nezúčastněné pozorování. Tyto metody jsem využil při zúčastňování se pietních akcí, na kterých jsem mimo jiné oslovoval i své respondenty. Při zúčastněném pozorování jsem na těchto akcích zapaloval, spolu s účastníky, svíčky jako vzpomínku na oběti operace SILVER A. Při nezúčastněném pozorování jsem sledoval chování účastníků těchto akcí, zvláště při projevech a společných vzpomínkách. Někteří mí respondenti mi ukázali místa, které jsou spojené s operací SILVER A, a řekli mi k nim své vlastní názory a vzpomínky. Všichni mí respondenti se nějakým způsobem zajímají o Operaci SILVER A, anebo jí sami zažili. „Rozhovory nemusí zahrnovat pouze sdělování faktů, lidé často v rozhovorech vyprávějí příběhy ze života komunity, příběhy své i cizí. Jedná se o malé poklady, které lze při terénním výzkumu získat“ (Soukup 2014: 100).

Další důležitou metodou byla literatura, díky které jsem mohl do problematiky více nahlédnout. Pomohla mi lépe se orientovat v této historické události. Bohužel v dnešní době žije pouze pár lidí, co tuto událost zažili, a mohou mi tak poskytnout pravdivé informace. Většina mých respondentů jsou tedy nadšenci, kteří tuhle dobu znají pouze z knih, dokumentů a vyprávění.

Jedním z problémů při hledání respondentů by mohl být fakt, že někteří, kteří tuto událost zažili, na ní nechtějí vzpomínat. Dalším problémem může být to, že pamětníci mohou, často nevědomky, lhát ve výpovědích (mohou mít zkreslené vzpomínky, například když v této době byli dětmi, a pamatují si to trochu jinak). Z tohoto důvodu se mi může stát, že dva respondenti nebo respondent a nějaký můj zdroj (literatura) se výpověďmi o nějaké situaci může/můžou více či méně lišit. Příkladem může být útěk Jiřího Potůčka. V knize, Nebylo jim souzeno žít, od spisovatelek Heleny Rezkové a Pavlíně Špatenkové můžeme na stránce 48 vidět náčrtek od pana Jindřicha Stojánka, který vykresluje události na Končínách. V náčrtku je znázorněno, jak Jiří Potůček prchá ovocným sadem, ale pan Burdych řekl „*Potůček utíkal žitem až nakonec k sadu a pak teprve po louce k lesu na jih. Jak dosáhl lesa, tak už ho nikdo nikdy neviděl, jinak bych ho musel vidět já a to se nestalo. To žito sousedilo se sadem a on by v sadě nebyl krytý*“ (pan Burdych).

2.2 Biografická metoda

Tuto metodu jsem si vybral proto, že se budu snažit zjistit, proč mé respondenty zajímá operace SILVER A. Pomocí rozhovorů se pokusím objevit co nejvíce informací o době, kdy tato operace vznikla. Jeden můj respondent zažil tuto dobu na „vlastní kůži“, a někteří mí respondenti ji znají z vyprávění od svých rodičů či prarodičů. Mám velké štěstí, že jsem našel respondenta, který dobu spojenou s operací SILVER A zažil, protože mi může poskytnout informace, které se jinde nedozvím.

Biografická metoda je výzkumná disciplína, která se zabývá především živými lidmi a interpretací či vnímáním jejich minulosti. „Biografický přístup objevuje ty, kteří by jinak zůstali němými a nevědomými objekty historie, dává jim šanci stát se subjekty, kteří si čtou v knize svého osudu s otevřenými očima“ (Poitevin 1989:175 cit. dle Svobody, 2007).

Jinak řečeno, já jako antropolog, bych si měl před začátkem svého prvního rozhovoru zjistit z odborné literatury co nejvíce informací o zkoumaném problému. „Badatel se tak v jistém smyslu chová jako zvědavý vnouček, dotazující svého dědečka například na druhou světovou válku. Je totiž nadmíru jasné, že dědeček (bude-li se držet vlastní zkušenosti) bude vyprávět příběh radikálně odlišný tomu, který si vnouček přečte v učebnici dějepisu. A pokud vnouček tuto učebnici již četl, může se na jednotlivé body dědečka dotazovat (například na atentát na Heydricha), přičemž dědeček povídá, co v dané době dělal on a jak jej ona událost ovlivnila“ (Svoboda 2007). Biografický přístup v antropologii tedy znamená, že „Biografická metoda je založena na životních příbězích a vychází z vyprávění člověka o svém životě a jeho podstatných částech“ (Bertaux-Kohli 1984:216 cit. dle Svobody, 2007).

Své nejdůležitější respondenty jsem kontaktoval především přes e-mail a zbytek respondentů jsem získal tzv. metodou snowball. Snowball je tzv. nabalování sněhové koule, „kdy se badatel od prvních oslovených narátorů dozvídá jména dalších osob, s nimiž by z hlediska jeho výzkumu či projektu bylo užitečné vést rozhovor“ (Vaněk 2003:21). Ze začátku výzkumu jsem měl problém, že se mi většina respondentů neozývala, naštěstí to byl jen krátkodobý jev.

Při rozhovorech jsem si musel dávat pozor na správné dotazování, abych od respondentů získal co nejvíce přesných informací. Nejtěžší pro mě bylo pokládat otázky tak, aby odpověď respondentů nebyla pouze jednoslovná (ano nebo ne). Dalším problémem bylo pokládat otázky tak, abych odpovědi respondentů nijak neovlivnil. O správném způsobu dotazování píše ve své knize, Orální historie metodické a „technické“ postupy, Miroslav Vaněk: „V prvním rozhovoru by měl tazatel nechat narátorovi co nejvolnější prostor. Pokud už klade otázky, pak nesmí narátora otázkami „zahltit“, to je např. klást více otázek najednou. Otázky by měly být formulované tak, aby narátora povzbudily k objasnění dosavadních sdělení nebo k pokračování ve vyprávění“ (Vaněk 2003:27).

Dále jsem si při rozhovorech musel všimnout tzv. „body language“. Ze kterého jsem poznal, zda se na určitou informaci, kterou mi respondenti poskytli, dále vyptávat. Jelikož jim mohlo být některé z probíraných témat nepříjemné. V neposlední řadě se mi stalo, že respondent vyprávěl svůj příběh v jednotném čísle (Já jsem byl...), a najednou přeskočil do množného čísla (Oni byli...) z čehož jsem pochopil, že se informátor od jisté události distancuje/neztotožňuje se s ní.

2.3 Etický kodex výzkumu

Etický kodex je při každém výzkumu velice důležitý. Jako správný antropolog jsem se musel snažit, abych etický kodex neporušil. Pokud by někdo z mých respondentů chtěl zůstat v anonymitě, musel bych jeho rozhodnutí respektovat. Nejznámější je CASA etický kodex, který vychází z České asociace pro sociální antropologii. A touto směrnicí by se měli všichni členové CASA řídit (CASA 2008).

Stručný obsah tohoto kodexu:

1) Obecné zásady, kam patří např., obhajují svobodu vědeckého myšlení, vyjadřování, výměny názorů a informací (CASA 2008).

Při svých rozhovorech jsem nikdy neshazoval, nevyvracel a neurážel názory a myšlenky jiných autorů, autorek či respondentů. Dle mého mínění měl každý z mých respondentů právo říci svůj názor nebo myšlenku. Pokud jsem s některými myšlenkami nebo názory nesouhlasil, pokaždé jsem jim to slušně řekl a mohli jsme společně o těchto našich postojích polemizovat.

2) Zásady výzkumné práce, tj. že provádím výzkum tak, abych neohrozil účastníky a účastnice výzkumu, jejich životní prostředí, či kulturní hodnoty (CASA 2008).

Všem svým respondentům jsem řekl, že píší bakalářskou práci, ve které použiji jejich výpovědi, a oni se mohli rozhodnout zda semnou budou v rozhovoru pokračovat či ne.

Všechny své respondenty jsem seznámil s tím, že budu naše rozhovory nahrávat a některé jsem poprosil o fotografie. Jako v bodě 1 měli mí respondenti možnost odmítnout.

Pokud by odmítli nahrávání rozhovorů, byl bych nucen si rozhovor zapisovat ručně, což by pro mě bylo méně pohodlné a do jisté míry nesmyslné, protože v mé práci nefiguruji žádné citlivé údaje. Žádný z mých respondentů, naštěstí, nahrávaný rozhovor neodmítl. Všech svých respondentů jsem se zeptal, jestli jim nebude vadit, že ve své práci použiju jejich jména či jiné osobní údaje, například bydliště. Pokud bude respondent chtít vidět moji závěrečnou práci, poskytnu mu ji. Životní prostředí a kulturní hodnoty mých respondentů jsem nenarušil a ani nenaruším.

3) Zásady zveřejňování poznatků a výsledků, kam patří např., při citaci a užívání nálezů a poznatků jiných autorů a autorek, uvádím zřetelný odkaz na příslušný zdroj, včetně nezveřejněných studentských prací (CASA 2008).

Abych se vyhnul nařčení z plagiátorství, musel jsem ve své práci citovat veškeré texty autorů a autorek, které jsem v textu použil, a dokonce i výroky svých respondentů. V knize od J. Šanderové, Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách, můžeme nalézt tvrzení, které zní, že chlubit se cizím peřím se většinou nevyplácí (Šanderová 2005:90).

2.4 Vstup do terénů

„První kontakt antropologa se zkoumanou kulturou a jejími příslušníky tvoří jeden z nejdůležitějších momentů terénního výzkumu vůbec“ (Soukup 2014:85). Při vstupu do terénu jsem měl největší problém s kontaktováním potencionálních respondentů. Během kontaktování některých respondentů nastal problém se zpětnou vazbou, ze začátku se mi neozývali. Naštěstí to byl pouze krátkodobý jev. Bohužel, někteří mnou oslovení respondenti, které jsem považoval za důležité, se mi vůbec neozvali. Po tomto horším začátku proběhly mé rozhovory bez sebemenších problémů. Všichni mí respondenti byli velice ochotní odpovídat na mé otázky, a rozvíjet své myšlenky, protože se snaží, aby veřejnost nezapomněla na důležité historické události. Nakonec se mi podařilo udělat rozhovor se sedmi respondenty (viz str. 25) a spolupracovat i s pěti různými organizacemi (viz str. 28).

2.5 Lokalita terénního výzkumu

Můj výzkum jsem prováděl převážně na Pardubicku. Párkrát jsem musel kvůli výzkumu vyjet i mimo Pardubicko, například k panu Burdychovi, který bydlí v Červeném Kostelci. Rozhovory jsem nejčastěji prováděl u respondentů doma nebo v práci.

2.6 Průběh terénního výzkumu

Svůj první rozhovor s respondentem jsem vedl v Lázni Bohdaneč na sádkách, kde se nachází Rybníční Hospodářství. Tento rozhovor jsem prováděl s panem Vondrkou, který je zároveň majitel firmy. Pan Vondrka je velice zapálený do historie a především do operace SILVER A, které se velmi věnuje a pomáhá organizovat na svých sádkách různé akce. Toto místo bylo pro výzkum důležité hlavně z toho důvodu, že se na tomto místě ukrýval telegrafista Jiří Potůček.

Tento rozhovor byl pro mě velice přínosný, nejen z hlediska zajímavých zjištění, ale také proto, že mi pan Vondrka dal spoustu další kontaktů na respondenty, kteří byli důležití pro můj výzkum.

Další rozhovor, který jsem vedl, probíhal s panem Burdychem, v jeho domě, v malém městečku jménem Rtyně v Podkrkonoší. Pan Burdych, který zažil operaci SILVER A, byl pro můj výzkum velice přínosný a jako pamětník mi o tomto období řekl mnoho zajímavých informací. Pana Burdycha jsem potkal, když jsem se účastnil křtu knihy, Nebylo nám souzeno žít, od autorek Heleny Rezkové a Pavlíny Špatenkové.

Třetí rozhovor, který jsem získal, byl od zaměstnankyně Památníku Ležáky (ZPL). Kontakt na ní jsem získal díky panu Vondrkovi. Respondentka byla velice milá a poskytla mi všechny informace, které jsem potřeboval vědět. Rozhovor jsme vedli v kanceláři Památníku Ležáky. Poté jsem měl možnost si pietní území projít a seznámit se všemi informacemi, které jsou s tímto místem spojeny, například vypálení obce z důvodu napomáhání výsadku SILVER A.

Čtvrtý rozhovor, jsem prováděl s panem Bobkem, na něhož mi dal kontakt také pan Vondrka. Pan Bobek je předseda komise pro mládež Československé obce Legionářské. Rozhovor jsme prováděli na záměčku v Pardubicích, který je právě v rekonstrukci. Tuto rekonstrukci má na starosti právě pan Bobek. Díky panu Bobkovi jsem měl unikátní možnost si prohlédnout prostory záměčku a okolí. A udělat si alespoň pomyslný obrázek o tom, jak to tu dříve vypadalo.

Pátý rozhovor, jsem vedl s panem Kulfánkem, který je 1. místopředseda ČSBS. Pan Kulfánek, mi řekl spoustu zajímavých informací a jeho názorů ohledně operace SILVER A. Kontakt na pana Kulfánka jsem dostal prostřednictvím tiskového mluvčího ČSBS. Rozhovor se uskutečnil v budově Petschkův palác neboli „pečkárna“. V této budově dneska sídlí ministerstvo obchodu a průmyslu a v suterénu je vybudované malé muzeum. Během druhé světové války se zde usadilo gestapo a vytvořilo zde svůj hlavní úřad pro protektorát Čechy a Morava (pan Kulfánek).

Šestý rozhovor jsem vedl s paní Špatenkovou a s paní Rezkovou. Rozhovor probíhal u paní Rezkové doma v malé vesnici jménem Vlkov. Obě ženy jsou členky Sokola a zajímají se i o jeho historii. S paní Rezkovou jsem se seznámil na křtu knihy, Nebylo jim souzeno žít, kterou napsala spolu s paní Špatenkovou, na tomto křtu jsem potkal i pana Burdycha. Paní Špatenková je kamarádka paní Rezkové a učí dějepis na základní škole v Náchodě. Ve volných chvílích se věnuje archívům, kde hledá historické souvislosti, a to např. s operací SILVER A.

Sedmý rozhovor jsem vedl s panem Fenclem. Pan Fencel je „velitel“ organizace Roty Nazdar. Kontaktoval jsem ho na základě doporučení pana Vondrky. Rozhovor byl prováděn u respondenta doma v Bakově nad Jizerou. Pan Fencel je velký nadšenec do historie a věnuje tomu maximum svého volného času. Rozhovor s ním byl velice zajímavý, už jen z toho důvodu, že o operaci SILVER A, věděl věci, které nejsou nikde publikované, nebo znal osobně lidi, kteří při této operaci aktivně pomáhali.

2.7 Zkoumané spolky

2.7.1 Československá obec legionářská (ČSLO)

„Československá obec legionářská se soustředí hlavně na historii a její rekonstrukci“ (Stanovy ČSOL 2015). Tato organizace pořádá každým rokem různé vzpomínkové akce, které souvisejí s operací SILVER A.

„Dohromady sdružujeme asi 85 jednot a máme kolem 4 až 4 a půl tisíce členů, a máme taky nějaký jednoty v zahraničí, například na Ukrajině, Rusku, Slovensku, Francii, Velké Británii a Spojených státech, protože tam všude naši legionáři působili. Obec Legionářská vznikla v roce 1921 nicméně po dobu totality, ať už byla nacistická anebo potom komunistická, byli Legionáři zakázáni, a v podstatě se dá říct, připraveni o veškerý majetek, protože legionáři byli docela bohatá organizace, měli spoustu majetku, ale během těch dvou totalit o to všechno přišli“ (pan Bobek).

2.7.2 Památník Ležáky

Památník Ležáky je organizace, která spadá pod správu Památníku Ležáky. Je to státní příspěvková organizace, která pečuje o trvalou vzpomínku. Udržuje památník, v dobrém stavu, aby si lidé za několik let mohli stále připomínat Ležácké události (Ležáky-memorial 2015). „Památník Ležáky organizačně spadá pod Památník Lidice, což je státní příspěvková organizace. Naším posláním je uchování vzpomínek na vyhlazení osady Ležáky. Je to symbol českého boje proti nacismu a obětí válečných zločinců“ (ZPL).

2.7.3 Český svaz bojovníků za svobodu (ČSBS)

„Český svaz bojovníků za svobodu sdružuje účastníky národního boje za osvobození Československé republiky z německé nacistické okupace v letech 1938 - 1945, pozůstalé po nich a další jejich rodinné příslušníky a také i ostatní občany České republiky“ (pan Kulfánek). Tato organizace taktéž pořádá různé pietní akce. Snaží se také napravovat chyby, kterých se dneska dopouštíme, například vysílání dokumentárního cyklu, který vyšel na ČT 1. „Po odvysílání dokumentu předsedkyně výboru Českého svazu bojovníků za svobodu poslala dopis se stížností panu řediteli České televizi. Stížnost byla podána z důvodu, že odbojová činnost SILVER A, byla postavena až na druhé místo. Na prvním místě bylo poukazováno na to, že to pro ně byla zábava a odpočinek. Bylo to více o té zábavě a sexu, než o jejich odbojové činnosti“ (pan Kulfánek).

2.7.4 Sokolové (Česká obec sokolská)

„Sokolové se na obranu republiky nepřipravovali pouze organizačně“ (Rezková a Špatenková:19). Byli plně připraveni pozvednout zbraň a bránit naši vlast. I když byla vyhlášena kapitulace, tak sokolové neustáli ve své aktivitě. Nakonec nemohli pomoci národu branně, tak alespoň pěstovali tělocvik, konali strážní a hlídkové služby, měli dokonce organizaci, která pomáhala sokolům, kteří byli vyhnáni nebo evakuováni z pohraničí (Špatenková a Rezková 2018).

Sokolové byli velice důležití pro český odboj. Pomohli výsadbům SILVER A, než však mohli svou působnost rozvinout více, byli po celém území decimováni během heydrichiády. Atentát na Heydricha brali velice osobně, hlavně jako krevní mstu za jejich kamarády, kteří byli popraveni, například během akce Sokol. „Bez doslova sebevražděné pomoci sokolů by se atentát nemohl nikdy uskutečnit“ (Rezková a Špatenková 2018:23). „*Aktion Sokol*“ byla akce vedená proti vrcholným složkám Sokola. (Rezková a Špatenková 2018).

„Sokolský odboj se začal formovat již před válkou v roce 1937, ale už se na to připravovali v roce 1933, protože začali organizovat brannost v Sokole. Každý rok dělali branné přípravy, které byly povinné. Každý Sokol se této události musel účastnit, když nedorazil, musel podat omluvenku, proč nemohl dorazit. Poté co nás obsadili Němci, tak přešli do ilegality a začali s odbojem“ (paní Špatenková).

2.7.5 Rota nazdar

Rota nazdar byla založena roku 1993 stejně smýšlejícími nadšenci, kteří se zajímají o vojenskou historii našeho státu. Veškerá činnost je věnována historii Československé armádě od roku 1914 do 1945. Pořádají vzpomínkové akce a výstavy. Akce jsou historicky doložené a věrnou rekonstrukcí se snažíme, aby se nezapomnělo na naše hrdiny. Publikují knihy i tiskoviny na vlastní náklady. Dalším jejich cílem je renovace a údržba pomníků (Rota Nazdar 2015).

„Zabýváme se spíše takovými věcmi, které nejsou zas tak běžně známé nebo publikované. Zajímá nás takový klasický život vojáků a to, co museli prožívat. Snažíme se to popularizovat jiným způsobem, než třeba v muzeích, protože na například v těch muzeích jsou krásné věci, ale buď jsou špatně popsány, nebo jsou málo popsány, a ne každý do toho muzea jde a zaujme ho to takovým způsobem, aby si z toho muzea něco zapamatoval. Proto děláme spíše takové terénní záležitosti. Naše organizace se jmenuje Rota Nazdar z toho důvodu, že během první světové války ve Francii vznikla jedna z prvních Československých jednotek, která nesla jméno Rota Nazdar, je to taková malá symbolika“ (pan Fencel).

2.8 Problematika kolektivní paměti

Existuje organizace, která se jmenuje Paměť národa. Definujeme ji jako sbírku vzpomínek pamětníků. Organizuje se napříč Evropou, pomocí jednotlivců, státních, vzdělávacích a příspěvkových organizací nebo i neziskových organizací. Pomáhají uchovávat paměti, fotografie a texty, aby v budoucnu pomohli lidem pochopit naši minulost, a také jim pomohli při zkoumání moderních dějin. Každý, kdo se připojí, se stává součástí Společenství evropské paměti (Paměť národa 2008). Společenství evropské paměti je „deklaratorní sdružení jednotlivců a institucí, kteří se rozhodli výsledky svého bádání ukládat a zpřístupnit v digitálním archivu Paměť národa“ (Paměť národa 2008).

Paměť můžeme vnímat jako pochybné požehnání, protože udržuje při životě spoustu věcí, které pro nás mohou znamenat různé hodnoty. „Minulost je plná událostí, které paměť nikdy neuchovává všechny, a to, co uchová či vytáhne ze zapomnění, nereprodukuje nikdy v „původní“ podobě (ať už to znamená cokoliv)“ (Bauman 2010:20). Podle Zygmunta Baumana můžeme vzkřísit minulost pouze udržováním aktivní, selektivní, přetvářecí a obnovující práce paměti (Bauman 2010).

Lidé mají, bohužel, často potřebu připomínat si pouze události, které jsou medializovány, jako je například založení samostatného Československa. Jiné události, které jsou také důležité pro náš národ, tak často upadají v zapomnění. Je pravda, že ve školách se o tomto tématu mluví, avšak dle mých zjištění, ne zcela dostatečně. Například v dnešní době, kdy si připomínáme různá výročí, můžeme slyšet hodně o operaci ANTHROPOID, ale už se málo mluví o operaci SILVER A. „*Myslím si, že je to špatně, protože to byla stejně důležitá operace. Tato operace měla spoustu členů, ať už se to týká vojáků, odbojářů nebo civilního obyvatelstva, kterým prostě nebylo lhostejné to, co se tu dělo*“ (pan Vondrka).

Spousta publicistů píše především o hlavních členech této operace, kteří se jí účastnili, ale to je jen „zlovykem mnoha publicistů, kteří přejímají dobové nacistické terminologie, že

Gabčík a Kubiš „spáchali atentát“. Je proto třeba stále zdůrazňovat, že šlo o útok v rámci vojenské operace československých vojáků se širokou podporou domácího (především sokolského) odboje“ (Marek 2018).

„Bohužel zapomínání skutečného rámce naší minulosti patří trvale k našim nešvarům. Snažíme se tomuto jevu bránit. Budeme-li marnivě zapomínat na naše hrdiny a význam jejich činů, snadno se může stát, že sami zapomeneme být stateční ve chvíli, kdy to my a naše okolí budeme nejvíce potřebovat“ (Marek 2018).

Za to lidé rádi vzpomínají na jedince, kteří se nějak prohřešili a v paměti národa zůstali neoblíbenými. Dle mých zjištění to jsou například lidé, jako byli Karel Čurda anebo Hana Krupková. Karel Čurda byl výsadkář, který zradil, a díky jeho zradě došlo k odhalení celé operace. Za tuto zradu dostal od Němců velice dobře zapláceno. Na konci války, byl chycen ve svém bytě v Praze a u soudu roku 1947 dostal trest smrti (Junek 2017). Hana Krupková zradila, aby zachránila sebe a svého manžela, tak podlehla šéfovi Pražského gestapa Wilhelmu Schultzovi. Po válce se s ní však manžel rozvedl a ona sama byla krátce vězněná. Nakonec byla přinucena ke spolupráci s STB (Miko 2015). Zjistil jsem, že jsou tyto lidé v dnešní době odsuzováni, ale nikdo nedokáže představit, v jaké byli situaci a za jakých podmínek tyto svá rozhodnutí udělali, aneb jak řekl Pan Bobek „ *Já bych byl v hodnocení těchto lidí velice opatrný. Nikdo nemůžeme vědět, co v té době zažívali a jaký byl na ně třeba vyvíjen nátlak*“ (pan Bobek).

2.9 Identita

„Když v antropologii hovoříme o identifikaci či identitě, míníme vždy identifikaci sociální“ (Eriksen 2007:65). Při svém výzkumu jsem poznal spoustu lidí, kteří se zajímají o tuto operaci, například bývalé vojáky, historiky nebo učitelky. Z toho vyplývá, že každý z mých respondentů má rozdílnou identitu. Respondenti mohou mít alespoň podobnou identitu v tom, že se zajímají o stejnou věc, v tomto případě o operaci SILVER A. „*Určitě budu mít více společného s člověkem, který se taky zajímá o operaci SILVER A, než s člověkem, které mu to je naprosto jedno*“ (pan Bobek).

Podle pana Fencla je větší pravděpodobnost, že se s operací lépe identifikují lidé, kteří pochází z regionu, kde se operace SILVER A udála. Dle mého názoru to není tak úplně pravda. Potkal jsem spoustu respondentů, kteří pocházeli z jiného kraje a o operaci SILVER A se zajímali stejně nebo alespoň podobně, jako například pan Vondrka, který pochází z Bohdanče, kde se událost přímo odehrávala. „*Mám kolegyni, která pochází z jiné části republiky, a sem se přivdala a zajímá se o toto stejně jako já už 23 let. Takže si myslím, že nezáleží na tom, odkud člověk pochází*“ (ZPL).

2.10 Nacionalismus

„Když nás obsadili Němci, spousta lidí cítila hořkost a zlost. Mnoho lidí se chtělo německé agresi bránit. Myslím si, že to byla ta chvíle, kdy se v lidech začal probouzet nacionalismus, touha po tom, aby si svůj stát vzali zpět“ (pan Bobek). Jak píše Ernest Gellner ve své knize, *Národy a nacionalismus*, že národní cítění je citlivé zvláště: „pokud, vládcí politické jednoty patří k jinému národu, než je národnost většiny podřízených, pak to pro nacionalisty znamená velmi výrazně nesnesitelné porušení politické svébytnosti“ (Gellner 1993:12).

V dnešní době už nejsme pod nadvládou žádného státu, ale i tak může někdo tvrdit, že nacionalismus není v našem případě aktuální. To však podle pana Bobka není pravda, nacionální cítění se v nás může probudit i tehdy, kdy se hrdě hlásíme k historii, například k operaci SILVER A. Také pokud jsme hrdí na lidi, kteří se obětovali, abychom my mohli žít svobodně.

V roce 1938 proti sobě stály dvě nacionální skupiny: sudetští Němci¹ a Čechoslováci (Edejiny 2018). Vznik samostatného Československa totiž způsobil to, že se najednou Němci stali minoritou, a tím započal boj mezi sudetskými Němci a Čechoslováky, kteří nakonec tento odpor potlačili, protože jak píše ve své knize Ernest Gellner, jeden z mnoha způsobů narušení národního principu je, že „politické hranice daného státu nemusí zahrnovat všechny členy příslušného státu“ (Gellner 1993:12). Tím je myšleno, že Němci se cítili jako majorita v Sudetech, a proto by měli patřit pod Německou říši a změna, kdy se tak mohli cítit, přišla ve chvíli, kdy na naše území vtrhli, a území si přivlastnili (Edejiny 2018).

„Pardubičtí obyvatelé, stejně jako celý český národ, se nechtěli smířit s okupací, nacistickými pořádky a fašistickou ideologií“ (Vybíralová 2014). Proto zde vznikla spousta odbojových skupin, které se snažily pomoci svému národu a podávaly informace ať už kurýrně nebo

---

¹ Němečtí obyvatelé, kteří na našem území žili od 13.stol do 2. světové války (Edejiny 2018).

pomocí vysílaček do Londýna. Němci však tyto snahy dokázali velice rychle a úspěšně eliminovat. Proto v Anglii přišli s nápadem udělat výsadek, který by toto vysílání dokázal navázat zpět. Po několika marných pokusech to byl právě výsadek SILVER A, které mu se to nakonec podařilo (Jelínek 2010).

„Myslím, si že, nacionalismus je důležitý pro každý stát, hlavně pro takový malý stát, jako je Česká republika. Máme pár milionu obyvatel, něco jako středně velký čínský město. Proto je důležitý toto všechno si uvědomovat, a udržovat si nějaký národní hodnoty a kulturu, jinak se tady rozplyneme a stane se to, že se nebudeme mít kde uchytit nebo nějak identifikovat a ztratíme vlastní identitu. Nemám vůbec nic proti Němcům, Italům a tak dále, ale myslím si, že Čech jako takový se těžko může identifikovat s těmito národy“ (pan Bobek).

3 Vlastenectví a operace SILVER A

V předchozí kapitole se věnuji nacionalismu, proto bych měl vysvětlit, jaký je rozdíl mezi vlastenectvím a nacionalismem. I když se může na první pohled zdát, že je to prakticky to samé, zdaleka tomu tak není. Vlastenectví značí lásku k vlasti, rodné zemi nebo kulturnímu či historickému dědictví. „*Vlastenec je pyšný na to, čím si jeho země prošla a co dokázala. Zná historii své země a je na ni náležitě hrdý. Kdežto nacionalismus je politická ideologie, která vyzdvihuje význam a důležitost národa*“ (pan Bobek).

Zájem o tuto operaci vzbuzuje u všech mých respondentů vlastenectví. Jsou pyšní na tuto zemi, její historii a lidi, kteří se nebáli vzepřít systému pro dobro příštích generací. Konkrétně jsou pyšní právě na operaci SILVER A. Jsou pyšní, protože, „*Nevím, jestli by se někdo z lidí dneska dokázal takhle obětovat pro druhý, protože ta síť SILVER A byla ohromná, dá se říct, že největší. Skupina SILVER A fungovala poměrně dost dlouho, odolávala těm různým konfidentům, takže z toho důvodu je to pro mě, když opomenu ANTHROPOID, nejúspěšnější vojenská operace, která byla na území Protektorátu*“ (pan Fencel). Muži z této operace pracovali v těch nejhorších podmínkách. Pro tyto muže byla o to těžší, že probíhala v době, kdy bylo Německo ještě silné. „*To, co dokázala v těch podmínkách, co měli, je pro mě naprosto fascinující*“ (pan Fencel).

Vlastenectví se může projevit i tím, že ho podědíte po rodičích, kteří vám vyprávějí o své rodině. Například pan Kulfánek je hrdý přímo na to, čeho dokázala jeho rodina. Vlastenectví se v něm probudilo už v dětství. „*Můj strýc z otcovy strany padl v průběhu květnového povstání, v roce 1945 v Praze, jako příslušník povstaleckého 1. praporu střelce Jana Čapka a také to, že rodiče mé manželky, včetně jejích strýců, byli na Moravě příslušníky partyzánské skupiny, která patřila pod vedení divizního generála Vojtěcha Luži*“ (pan Kulfánek).

4 Politika a historie

Dle názoru mých respondentů se pohled dnešní společnosti na operaci SILVER A změnil. „*Během minulého režimu se o SILVER A moc nemluvílo, protože to byl západní odboj, a to se Komunistům nehodilo do krámu*“ (pan Burdych). Byla kritizována, protože pro její zdárné ukončení zemřelo mnoho nevinných lidí. Toto zmínil v našem rozhovoru i pan Vondrka: „*Často jsem se setkal, ale to si myslím, že i vy, s lidmi, kteří tuto operaci hodnotí velice negativně. Pořád se drží toho starého klišé, že byla postřílena spousta lidí, že byly vypáleny ty obce a že to vlastně nemělo smysl. Myslím si, že je to chyba. Lidé, kteří o této operaci něco vědí, si toho určitě musí vážit. Hlavně z toho důvodu, že Reinhard Heydrich chtěl celou naši zemi adaptovat do třetí říše*“ (pan Vondrka). Lidé si v té době neuvědomovali, že pokud by se to Reinhardu Heydrichovi podařilo, taky by Češi, kteří by se pro třetí říši nehodili, skončili v koncentračních táborech. Jelikož se mu podařilo otázku židovského obyvatelstva řešit v takovém rozměru, nelze si nemyslet, že by stejný plán nepostihl tu hrstku Čechů, co tu žila (pan Bobek). Po Sametové revoluci v roce 1989 se, ale změnil politický režim a na operaci SILVER A se začalo znovu pohlížet jako na operaci, která nám pomohla.

Dnešní generace už to vidí spíše tak, že jsme se, zdárným dokončením této operace, posunuli o krok dál k získání svobody. Bohužel i dneska se najde spousta kritiků, kteří stále kritizují operaci SILVER A, ale i jiné operace, které se tu udály, jak říká pan Vondrka: „*lidé co, tuto operaci kritizují, stále žijí v minulém, režimu a bohužel si neuvědomují, že nám tato operace pomohla*“ (pan Vondrka).

„Problém, ale nastává v případě, když se toho chopí nějaká státní organizace nebo politik. Podle mě by toto měli dělat lidé, kteří o tom něco vědí a nevidí v tom hlavně politiku a hlasy veřejnosti. Všemožní politici se tímto způsobem snaží pouze zviditelnit a o historii neví vůbec nic nebo je dokonce ani nezajímá. Mě osobně to dost štve, protože je to pro ně pouze politická záležitost, ale pro lidi co to zažili nebo lidé, kteří na tuto operaci jsou po právu hrdí v tom, vidí vyšší smysl než jen politiku a potřebu se zviditelnit. Krásný příklad můžeme vidět i na Pardubicku, ale nechci nikoho konkrétně jmenovat“ (pan Fencel). V případě, kdy se toho chopí politická strana nebo politik, tak nastává velký problém. Spousta našich politiků si uvědomuje, že díky dobré propagaci se můžou krásně zviditelnit. V dnešní napjaté situaci vyzdvihují například, hrdinské činy výsadkářů během druhé světové války a jinak tomu není ani v případě operace SILVER A. Dle mého názoru je to smutné, protože těmito událostmi klesá význam toho, co dokázali a jak moc se museli obětovat, abychom my mohli žít svobodně.

5 Povědomí o SILVER A v dnešní společnosti

Většina mých respondentů se shodlo na tom, že dnešní mladá generace má o operaci SILVER A velmi malé povědomí. Je to dáno tím, že školní osnovy a učební plány nemají pro toto téma dostatečný prostor. Také velmi záleží na tom, jak moc je jejich pedagog zapálen do novodobé historie. Bohužel, někdy toho o operaci SILVER A moc nevědí ani pedagogové, „*Když zjišťujeme, co znají ti jejich učitelé, tak se s hrůzou dozvídáme, že ani ti učitelé toho moc nevědí*“ (pan Kulfánek).

„*Byla to velice úspěšná operace, a tito mladí lidé obětovali vše, co měli. Když to vezmu z dnešního pohledu, málokterý mladý člověk by to dokázal, a to smutnější je, že si myslím, že mladí lidé si toho ani neváží, co pro nás udělali*“ (pan Vondrka).

V poslední době však povědomí lehce stoupá, hlavně v závislosti na filmy, které se o této operaci natáčejí. I když jsou podle pana Fencla často historicky nepřesné, říká, že lidi alespoň donutí přemýšlet a trochu se o historii zajímat. Mladá generace si většinou důležitost této operace neuvědomuje „*protože ta leckdy ani neví, kdy ta válka začala natož, kdy skončila. Dneska je problém, že ve školství se to moc neučí, aspoň co já vím. Ve školách vyučují maximálně do doby Keltů a tím to končí. Novodobou historii dost opominají, jim to připadá jako nedůležitý*“ (pan Fencl). Navzdory tomu, že se na tuto operaci ve školství moc nezaměřují, podle pana Bobka chodí na pietní a vzpomínkové akce, rok od roku, více lidí. „*No, myslím si, že dnešní společnost si toto všechno začíná pomalu uvědomovat, že se mění v tom smyslu, že si lidi začínají uvědomovat nějakou tu národní linku, kterou jsme si dřív tolik neuvědomovali*“ (pan Bobek).

6 Jak SILVER A ovlivňuje životy respondentů

Zájem o tuto operaci zásadně ovlivňuje životy mých respondentů. Poznali mnoho zajímavých lidí, se kterými by se nikdy nemuseli setkat. Mají dobrý pocit z toho, že pomáhají tomu, aby operace SILVER A neupadla v zapomnění. Tím, že se o tuto operaci zajímají, pořádají besedy a různé kulturní či pietní akce, prokazují úctu těm, kteří při této operaci, ale i v souvislosti s ní, ztratili své životy. Také tím, že tyto akce pořádají, jsou nuceni studovat nejen ji samotnou, ale také okolnosti, které k ní vedly. *„Tím, že člověk tu operaci připravuje, tak je nucen to hodně studovat a dostal jsem se k dokumentům, ke kterým bych se normálně ani nedostal. Seznámí se s věcmi, které jsou pouze v archívech anebo s jinými lidmi a spolky co se o to také zajímají“* (pan Fencel).

Velice zajímavá je výpověď pana Vondrky, který se o operaci SILVER A začal zajímat až poté, když v domě, který vlastnil, našel starou anténu, která byla od vysílačky Libuše. Zjistil, že se o místu jejího nalezení nic neví, a tak zde začal pořádat různé vzpomínkové akce, aby neupadlo v zapomnění. Také se stal spoluautorem některých knih, jako je např. kniha Ležáky a odboj ve východních Čechách. Anténa byla nalezena v sídle rybníčního hospodářství, které pan Vondrka vlastní.

Další moje respondentka Paní Špatenková začala intenzivně bádát po pamětnících té doby, protože zjistila, že *„je ještě spousta informací, které nejsou objeveny, a já se to snažím změnit, aby dnešní lidé věděli, co se v minulosti stalo“* (Paní Špatenková). Také napsala knihu ve spolupráci se svou kolegyní paní Rezkovou, Nebylo jim souzeno žít.

7 Vzpomínkové akce

Všichni mí respondenti se shodují, že je velice důležité si operaci SILVER A připomínat. Hlavně na Pardubicku, kde se tato akce a poté její následky z velké části odehrály. *„Operace a oběti jsou v Pardubicích pravidelně a každoročně připomínáni za účasti ústavních a státních činitelů, městských zastupitelů a zejména široké veřejnosti. Tuto operaci by si měli obyvatelé České republiky a zejména mladí lidé připomínat, neboť právě na tom, jakým způsobem došlo k „Mnichovskému diktátu“² v září 1938 a odtržení pohraničního území, po staletí patřící českému státu, a následné okupaci Čech a Moravy po Mnichovské dohodě v březnu 1939 je vidět, jak lehce jsme o svobodu přišli a jak těžce a za jakých obětí jsme ji získávali zpět“* (pan Kulfánek). Tyto a podobné akce se konají celoročně.

Je smutné, že Pardubice jako takové nemají žádný konkrétní pomník nebo památník, který by připomínal tuto operaci. Tato operace je stále nedocenená a Pardubice by měly mít velký pomník, který by všechno to, co se kolem nich odehrálo, připomínal. Mělo by to tak být z toho důvodu, *„že bychom na všechny lidi, kteří se této operace účastnili, měli být po právu hrdí. Vykonali podle mě řádně svojí vojenskou povinnost a splnili bezzbytku svůj úkol. Měli bychom být hrdí na to, že se něco takového vůbec v té době podařilo“* (pan Vondrka). Pomník by měl připomínat i lidi, kteří byli podporovateli této akce a jakýmkoli způsobem pomáhali, ať již při útěku aktérů akce nebo při jejich schovávání.

Každý z mých respondentů pomáhá pořádat různé akce. Někteří pomáhají také rekonstruovat místa, která mají s touto akcí cokoliv společného. Je to rekonstrukce popraviště, aby se nezapomnělo na odbojáře, kteří byli pro akci velice důležití. Dále mají snahu o rekonstrukci záměčku v Pardubicích, ve kterém chtějí vybudovat muzeum pro veřejnost. Také by zde měl být přednáškový sál, kde se budou konat přednášky a různé kulturní akce. Když bude mít někdo přenosnou výstavu, nebude problém ji tam umístit. Ve věži záměčku je

---

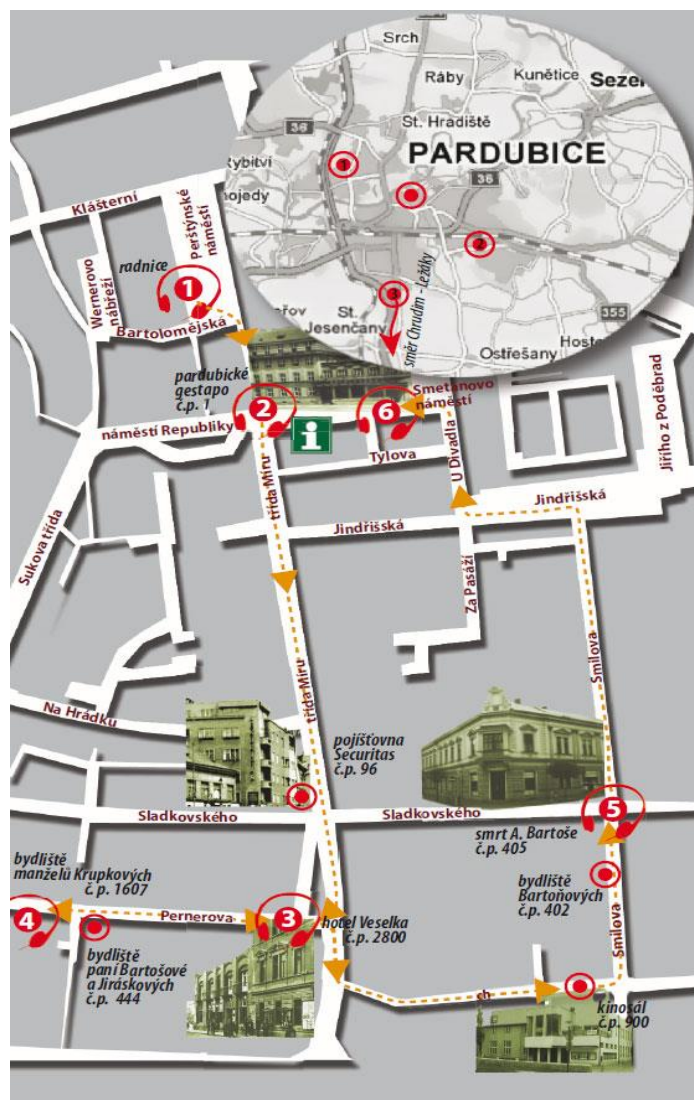
² Termín, který označuje smlouvu z roku 1938 díky, které jsme museli Němcům odevzdat pohraniční území obývané Němci (historie.lusa 2019).

v plánu umístění vysílačky, kterou budou vysílat pro radioamatéry do Londýna. Dle mého názoru pořádá nejzajímavější vzpomínkové akce pan Fencel, který se zaměřuje na dobové tábory. Zde ukazuje operační materiál té doby, jako jsou kombinézy, padáky či kontejnery. Dále s pomocí svých kolegů vytvořil „foto seriál“, plný fotografií od začátku operace SILVER A až do jejího konce.

8 Po stopách vzpomínek operace SILVER

V Pardubicích vznikla v roce 2012 naučná stezka k příležitosti 70 let od vyhlášení druhého stanného práva. Stezka představuje několik míst, které byly spojeny s operací SILVER A, a také osudy aktéru, kteří se účastnili této operace (Magistrát města Pardubic 2012).

Můžete se seznámit s tragickými osudy pardubických obyvatel a s poslední cestou Alfréda Bartoše. V turistickém centru jsou k zapůjčení zvukové záznamy účastníků Heydrichiády, které byly získány z výslechových protokolů (Magistrát města Pardubic 2012).

Obrázek č. 1 - Mapa naučné stezky o operaci SILVER A (Magistrát města Pardubic 2012)

Zde uvidíte nejdůležitější místa, která souvisela s operací SILVER A. S hledáním těchto míst mi pomohla kniha, Průvodce SILVER A, od autora Pavla Šmejkal a dále stránky Pardubického magistrátu.

8.7 Senice

Senice je mála vesnička ležící u obce Poděbrady, kde v noci z 28. na 29. prosince roku 1941 seskočili parašutisté Alfréd Bartoš, Jiří Potůček a Josef Valčík (Šmejkal 2018).

V obci Senice se dne 23.6 2018 pořádala vzpomínková akce na počest operace SILVER A (Senice 2018). Této vzpomínkové akce jsem se účastnil, podle místních tato akce pomáhá v Senicích udržovat jejich místní identitu a všechny je to sblízuje, protože mají něco společného. Je to událost, kde se většina obyvatelů sejde, a společně zavzpomínají na staré hrdiny, kteří položili život za naši zem a svobodu.

Obrázek č. 2 – Památník v Senicích (T. Vacek 2019)

8.8 Hotel Veselka

V hotelu Veselka pracoval Josef Valčík. Jedině tak mohl získávat nejvíce informací od Němců, kteří tam chodili. Po prozrazení musel Josef Valčík utéct z Pardubic do Prahy (Šmejkal 2018). Majitelem hotelu byl pan Arnošt Košťál. Pan Košťál byl nakonec popraven na záměčku (Kettner 2016).

Hotel, byl zbourán v roce 1972, a to i přes velký protest pardubických obyvatel (Magistrát města Pardubic 2018). „*Myslím si, že to byla velká chyba a místo stržení hotelu tam mělo vzniknout místo, kde by se připomínala operace Silver A, například muzeum*“ (pan Bobek).

Obrázek č. 3 - Hotel Veselka (Magistrát města Pardubic 2012)

8.9 Lázně Bohdaneč

V roce 1942 se tu schovával a dokonce odtud i vysílal telegrafista Jiří Potůček. V dnešní době tam najdeme rybníční hospodářství, které vlastní jeden z mých respondentů, pan Vondrka. Kromě prodeje ryb se tu každý rok pořádají vzpomínkové akce na operaci SILVER A. Také odtud vysílají radioamatéři, kteří mají totožnou repliku vysílačky Libuše (pan Vondrka). Malá zajímavost je, že radioamatérskou vysílačku také plánují na záměčku ve věži, kterou právě kompletně rekonstruují (pan Bobek). „*Budova ve, které je i sídlo naší firmy rybníčního hospodářství, byla přímo aktérem. Myslím si, že to je hned nejvýznamnější místo po Ležácích, odkud se vysílalo, a odkud SILVER A navázala spojení. Tady z prvního patra a z půdy. Potůček se sem uchýlil poté, co uprchl z Ležáků. Objevoval se tu velice často, a protože tady nebyla umístěna žádná pamětní cedule nebo něco podobného, začal jsem se o to zajímat. Snažil jsem se zjistit co nejvíce informací o této budově, a vhodnou formou jsem se je zde snažil umístit*“ (pan Vondrka).

Obrázek č. 4 – Rybníční hospodářství (Rota Nazdar 2017)

8.10 Končiny u Bohdašína

Končiny u Bohdašína byly posledním místem, kde se, u Rodiny Burdychů, Jiří Potůček schovával, a kde byl nakonec nalezen. Podařilo se mu ještě prostřílet se ven a pěšky dojít až do Trnové u Pardubic (Šmejkal 2018).

„Bohdašín a Končiny taky chtěli vypálit, ale v Náchodě byl nějaký policejní rada nejvyšší Jan Chudoba. Chudoba byl, hodný člověk, zachránil obě vesnice a i spoustu jiných životů, jenže ve 48 ho komunisti zavřeli. Komunisti no.. a proč? Protože prokurátor byl Bohumil Smola, a ten po něm chtěl, aby mu napsal, činnost v revoluci, aby dostal peníze za to, že bojoval proti Němcům. To Chudoba, ale odmítl, tak dostal 10 let v žaláři“ (pan Burdych).

V Bohdašíně je postavený pomník s Ležící dívkou. Toto dílo je dělané podle Josefa Čapka a znamená to *„Dívka unášena fašistickým větrem a pod tím je takový kůl, co znamená vykřičník. Pod ním je pamětní deska, kde jsou jména lidí, kteří byli popraveni poslední den na Zámečku v Pardubicích, a jméno Jiřího Potůčka a jeho vraha“ (pan Burdych).*

Obrázek č. 5 – Pomník ležící dívky na Bohdašíně (T. Vacek 2018)

Dále můžeme v Končínách vidět rodinný dům Burdychových, kde se Jiří Potůček schovával. A u rodinného domu je malá pamětní deska (pan Burdych).

Obrázek č. 6 – Pamětní deska u domu Burdychových (T. Vacek 2018)

Nedaleko domu, vedle lesa, se nachází i pomník, kde byl postřelen otec pana Burdycha. Otec pana Burdycha byl postřelen, když utíkal, před Gestapem, aby varoval Potůčka. „Jsem rád, že toto místo existuje, je tu dokonce i krabička s keškou³, díky které sem zavítá spousta lidí“ (pan Burdych).

Obrázek č. 7 – Pomník rodině Burdychových na místě postřelení otce pana Burdycha (T. Vacek 2018)

---

³ „Keška“ neboli Geocaching je hra která propojuje turistiku a sport, při které lidé hledají ukryté schránky za pomoci zeměpisných souřadnic (Kešky 2018).

8.11 Ležáky

Obec Ležáky se nacházela v Pardubickém kraji, vedle malé vesničky jménem Dachov (J. Doležalová a Š. Doležal 2016). Ležáky, byly velice důležité pro operaci SILVER A, jelikož tu byla jednu dobu ukrývána a používána vysílačka Libuše, která byla 18. června 1942 odvezena na Bohdašín. Obec byla nakonec vypálena 24. června téhož roku (Kyncl 2008).

„Ležáky bylo jedno z mnoho míst, kde se Jiří Potůček ukrýval, často musel měnit místo, aby ho gestapo nenašlo. V ležáckém mlýně ukrýval vysílačku a odtud dokonce i vysílal. Němci se nakonec pomstili na celé osadě a celou ji vypálili“ (ZPL).

„O pietní místo se nyní stará organizace Památník Ležáky. Dříve se o pietní místo starala obec Miřetice, ale z finančních důvodů to přenechala Památníku Ležáky“ (ZPL).

Obrázek č. 8 – Památník v Ležákách (T. Vacek 2019)

8.12 Zámeček a popraviště

Před válkou v roce 1937, zámeček koupilo město Pardubice a umístilo zde jezdecké jednotky důstojnické školy v záloze. Začátkem války zde byl dislokován záložní prapor německé policie z Kolína, tzv. Schutzpolizei (Kotyk 2015).

Naštěstí je zámeček v dnešní době v rukách Československé obce legionářské a bude ze zámečku pietní místo „Vyhlídl si mě pan Kotyk, což je známý historik a kontaktoval mě přes mého kamaráda. Poslal mi dopis, jestli bychom jim nepomohli s tím zámečkem, protože tady hrozilo to, že nějaká firma si tu chce udělat vinárnu a skladiště vína ve sklepeních. Pan Kotyk a spousta jiných organizací se proti tomu oprávněně vzbouřili a hledali způsob jak to zvrátit. Zjistili jsme, že koupě a renovace by vyšla na 120 milionů korun a na to jsme samozřejmě neměli, ale nemohli jsme dopustit, aby tady z toho byl, když to řeknu lidově „Hampejz“. No, tak my jsme sjednali schůzku s tím Foxconnem, a my jsme tam šli s tím, že uhradíme tu částku, kterou nabízela ta firma, aby nebyli škodní a že hlavně chceme zabránit tomu znehodnocení objektu. Jednali jsme nějakých 2-3 hodiny a pan manažér, jako velice kompetentní člověk řekl: rezignujeme na ten prodej na ty 2-3 miliony, který požadovali a pokud dodržíme to, co jsme jim původně slíbili, tak že nám to darují zadarmo. Díky této velkorysé nabídce jsme ušetřili na začátku tyto peníze, nicméně škody tu jsou veliké a bude to stát ještě hodně peněz. Musím ale říct, velice si toho vážíme, co pro nás Foxconn udělal“ (pan Bobek).

Obrázek č. 9 – Zámeček v Pardubicích (T. Vacek 2019)

Poblíž zámečku leží i popraviště, kde byli popravováni lidé (Kotyk 2015). „*Myslím si, že všech 194 lidí, kteří byli popraveni na popravišti, by měli být známí, měli by být známé jejich fotky, jejich jména, a neměli by být zapomenuti. Hlavně mladí lidé by se měli zamyslet nad tím vzorem, který tu ty lidi zanechali. Zanechali tu nadčasový vzor Československého národa. Je to historie a historie se bude opakovat vždycky. Tento morální odkaz je prostě hrozně důležitý. Všichni lidé, kteří se takto zachovali a položili život za nějaký vyšší smysl, který ta svoboda vždycky musí sebou přinést, takže odkaz SILVER A je ohromný*“ (pan Vondrka).

Na popravišti se také 9. ledna 2019 konala pietní akce spojená s operací SILVER A, které jsem se účastnil. Tato pietní vzpomínka nesla jméno „SILVER A v paměti tří generací“ (Ležáky-memorial 2015).

Obrázek č. 10 Popraviště u zámku (T. Vacek 2019)

8.13 Lesopark Jiřího Potůčka v Pardubicích – Trnová

Tento pomník byl odhalen již v roce 1945, jako pietní vzpomínka na to, kde byl popraven Jiří Potůček. Během komunistického režimu tento pomník upadl v zapomnění. K radikální změně došlo až po sametové revoluci v roce 1989 (Štěpánek 2019).

„V Trnové byl popraven telegrafista Jiří Potůček, zastřelil ho ve spánku český četník Karel Půlpán. V místě této vraždy vznikl památník, ze kterého udělali takový lesopark. Kolem tohoto lesoparku je udělaný dětský park, ale není to takový klasický pietní místo, které by tomu mělo být hodno. Dneska můžeme v lesoparku vidět spoustu žen se svými dětmi. Podle mě spousta žen, co tam chodí se svými dětmi, ani neví, co se na tomto místě stalo“ (pan Vondrka).

Rozhodl jsem se tedy osobně toto místo během svého výzkumu navštívit. Zeptal jsem se nakonec dohromady 10 žen, které tam byly na procházce se svými dětmi, a pouze 3 z nich věděly, co se v tomto lesoparku stalo.

Obrázek č. 11 Lesopark Jiřího Potůčka v Pardubicích – Trnové (T. Vacek 2019)

8.14 Chrám Cyrila a Metoděje

Pravoslavný chrám Cyrila a Metoděje je místo, kde zemřel Josef Valčík s dalšími šesti muži z ostatních výsadků, kteří se zde ukryvali (Šmejkal 2018). Zde byli nakonec tito muži společně s Josefem Valčíkem 18. června 1942 obklíčeni jednotkami SS a gestapem. Několik hodin se dokázali urputně bránit, poté jim začali docházet náboje. Nakonec se rozhodli, že si raději vezmou život sami, než aby padli do rukou Němců (Pich a Pich 2018). Jejich poslední slova zněla „*No tak to abychom je přivítali. Aby se o Češích neříkalo, že nejsou pohostinný národ*“. „*Kluci! Sbohem!*“. A navzájem si všichni podali ruce (Hlavsová 2018:168).

Dnes toto místo připomíná pamětní deska, která je k vidění z boku chrámu. Kryptu, ve které se schovávali, si zde můžeme prohlédnout. Přímo v kryptě chrámu je vytvořený národní

památník hrdinů. Expozice vás seznámí s atentátem na Heydricha, s operací ANTHROPOID, s výsadkem SILVER A, který jim pomáhal a jinými okolnostmi, které s tím souvisely. Od roku 1945 se tu každý rok, 18. června v 10 hodin dopoledne, koná pietní akt (Pich a Pich 2018). Když jsem vešel dovnitř krypty, zamrazilo mě v zádech, měl jsem pocit jako by se zde zastavil čas. Na venkovní stěně chrámu ještě můžeme vidět stopy po kulkách a malé okénko, kudy do krypty hasiči vlévali vodu (Hlavsová 2018).

Obrázek č. 12 - Chrám Cyrila a Metoděje (T. Vacek 2019)

Obrázek č. 13 – Pamětní deska na chrámu Cyrila a Metoděje pro padlé parašutisty (T. Vacek 2019)

9 Příběh pana Burdycha

9.7 Smrt tatínka

„Když tatínek přišel domů z pole, tak na něj řvali: „Kde máte parašutistu? Tatínek jim řekl, že neví, o čem mluví. Tak gestapáci vzali bič, a tím bičem ho začali mlátit. Nevěděl, jak má varovat Potůčka, protože jeho úkryt byl odhlučňný, tak aby vzbudil nějaký hluk, aby Potůčka varoval, tak se jim vytrhl a začal utíkat a křičel, oni po něm začali střílet. To už Potůček určitě musel slyšet. Takže všichni četníci po něm stříleli a myslím si, že první ránu dostal od Mařana, to byl jediný četník, který měl dlouhou pušku. Ostatní měli pouze pistole a pistolí se na takovou dálku netrefili. U lesa kde dostal první ránu má tatínek, teď takový pomníček. Četníci říkali, že pak dostal ještě pět ran, jak utíkal po cestě lesem, taky ta cesta byla zkrvavena. Nakonec doběhl až pod les a tam už zůstal ležet. Tam ho doběhl první kostelecký četník a tatínek mu řekl: „Zastřelte mě, ať nic neprozradím!“. Četník ho, ale nezastřelil, naložil ho na vůz nějakého zemědělce, který zrovna byl opodál. Na tom voze měl naloženou trávu, tak tatínka položili na tu trávu a vezli ho do Kostelce, jenže hned u prvního baráku v Kostelci tatínek vykrvácel a zemřel“.

9.8 Útěk Potůčka

„Tatínek byl teda po smrti a oni uhodili na dědečka, aby jim řekl, kde je. Nakonec si dědečka vzali jako živý štít a vodili ho baráku před sebou, protože se báli, aby po nich Potůček nevystřelil. Šli s ním do stodoly a pak zpátky do všech místností, které jsme měli, a nakonec ho tlačili na půdu. Potůček už to slyšel, co se tam dole děje, takže on si pootevřel dekl u té skryše a vystřelil. Omylem, ale střelil dědu do levého ramene, děda se skácel, a jak padal tak porazil všechny ty gestapáky, co stáli za ním dolů na zem. Potůček měl mezitím čas, tak celou tu půdu proběhl, mělo to asi 4 metry na délku. Potůček doběhl k vikýři, jak se skládalo seno, to jsou takové velké dveře a tam vyskočil. Vyskočil dozadu na zahradu, ale při

tom spěchu si nevzal boty a měl jenom košili a kalhoty. Potůček při útěku stále střílel. O kousek dál bylo žito a žito se tenkrát pěstovalo do těch do 170cm dneska, už není potřeba sláma, tak se pěstuje nízký. Začal teda utíkat na západ. Všude píšou, že utíkal sadem, ale to není pravda, on utíkal žitem, a když už byl na konci, tak se otočil dolů k lesu, v té chvíli jsem šel ze školy z Červeného Kostelce. Viděl jsem ho, jak utíká dolů. Šel jsem dál a vidím, jak proti mně utíká četník Kostelecký, no a když přiběhl ke mně rozčilený, ten měl prostě chuť Potůčka zastřelit, protože když přiběhl ke mně, tak na mě zařval „Neviděl jsi tady utíkat nějakého mužského, bosého v košili a kalhotách?“ a já jsem odpověděl, neviděl no a on mě na to odpověděl, táhni do p****e. Potůček utíkal dál dolů k rybníku a tam byla škola, kde zastavil u řídícího u nějakého Karla Nipla a prosil ho o boty, jenže Nipl nic nedal, vzal kolo a jel ho udat. Dál utíkal do Studnice, kde dostal od lidí boty plátěnky, páč v té době boty nebyli, lidi měli jedny nebo dvoje. On měl ale velký nohy, tak mu ty špičky uřízl, aby se mu tam ty nohy vešli. Dostal ještě napít, najíst a nějaké peníze a v těch plátěnkách pokračoval dál“.

9.9 Poslední rozloučení s babičkou

„Babička, když k nám přijeli gestapáci, tak nebyla doma. Ze začátku vůbec nevěděli, že tam s námi žije i babička, takže jí v domě ani nehledali. Když se babička vracela domů, tak se stavila na kraji Kostelce ještě u dcery, protože už od jiných lidí věděla, co se u nich stalo. Tam jim řekla, že její nejmladší dceru se zetěm sebrali a že ona se jde s nimi rozloučit, protože pravděpodobně ji taky seberou. Tak se rozloučila, a poté šla domů na Končiny, tam jsme s ní asi hodinu pobyli a mysleli jsme si, že ji teda nechají, protože se o nás někdo musí postarat, jenže gestapo přijelo za hodinu a nařídilo, že s nimi musí jet taky, protože ta jediná jim chyběla. Tak se s námi rozloučila, políbila nás na čelo, řekla nám: „Pánbůh vás opatruj“, a odešla s tím gestapem. Když babičku odváděli, vůbec nedala najevo strach, vůbec nic, myslím si, že tím překvapila i ty gestapáky“.

9.10 Život po zatčení rodiny

„Takže jsme zůstali doma úplně sami. Ten večer pro nás přišla ještě teta a s ní jsme odešli a přes prázdniny jsme byli u ní. Po prázdninách si mě vzali moji nevlastní příbuzní do tohohle baráku, ve kterém jsme. Oni nemohli mít vlastní děti, protože paní měla epilepsii a bála se, takže si mě jakoby adoptovali. Jenže ta epilepsie pro mě byla psychicky náročná. Já vím, že za to sice nemohla, ale často to bylo hodně zlé, když chytla epileptický záchvat. Například v létě, když jednou žehlila prádlo, tak spadla a žehličku měla přes půlhodiny na prsou, to nebyl vůbec hezký pohled nebo několikrát vypadla z okna. Vůbec to pro mě nebylo jednoduchý. Operace SILVER A, mě dost poznamenala hlavně z toho důvodu, že jsem přišel prakticky o celou moji rodinu. Musel jsem začít úplně od začátku a nebylo to pro mě vůbec jednoduchý. Nakonec jsem to všechno zvládl, a teď mám velkou rodinu a jsem za to moc rád“.

9.11 Konec války

„5. května 1945, byl bratr u strejdy tady v Kostelci a sebrali se a jeli na Končiny vystěhovat Němku, která nám ten barák zabrala, co nás gestapáci vyhnali. Přišli do baráku a řekli jim úplně klidně, slušně, protože strejda nebyl nějaký blázen, že by se chtěl mstít „paní, už je konec války, tak si sbalte kufry a my vám to pomůžeme odnést do Kostelce“. V Kostelci byl totiž odsun Schörnerovy armády⁴, která když ustupovala, tak šla taky přes Kostelec, takže s nimi, že bude odsunuta. Tak jí teda pomáhali, jenže 5. května do baráku přišel nějaký František Jiroušek a ten udělal takovou věc, která se mu pak vymstila. Vzal obraz Hitlera a hodil ho na zem a řekl „To už sem nepatří!“ . No ono to tu Němku našťvalo, ale nakonec odjela do Kostelce. V Kostelci zůstala ještě dva dny, protože ta armáda ještě neodcestovala. Němci byli ještě tady v Úpici tady, měli esesáckou školu v jedné škole, co zabrali. V té Úpici ještě 7. května ti Němci tady ještě byli. Lidé ještě nemohli naplno slavit konec války, protože tady všude to Němci ještě stále ovládali. Ty esesáci 7. května s autem jeli z Úpice a cestou stříleli všechny lidi, co byli venku, tak cestou zastřelili asi 7 lidí. Cestou potkali i dva mladé kluky co měli zbraně a když jim ty kluci chtěli utéct, tak je dohnali a vydloubali jim oči a řekli jim: „tak ted' si utíkejte“. Dojeli, až do toho Kostelce, kde potkali tu Němku, kterou jsme vystěhovali z našeho domu, a tam jim řekla, co se stalo. Vzala si s sebou dva vojáky a šla na Končiny k nám do baráku pěšky. Přišli do baráku a tam byla teta, bratr a dvě její dcery. Němka zakřičela: „Kde máte manžela?!“ teta řekla „šel se zeptat, kdy bude zase práce“ tady do jednoho podniku „To nám neříkejte, to není pravda!“ , tak dali tetě k hlavě pistoli, řekněte nám pravdu nebo vás zastřelíme. „Ne šel se zeptat na tu práci“, ale on nešel nevím, kde byl.

---

⁴ Ustupující Německá armáda, která prchala z východu na západ. Název byl odvozen od jejich vrchního velitele polního maršála Schörnera (Král 1975).

Oni si mysleli, že je někde schovaný, tak vojáci začali prohledávat barák, jenže mezitím do baráku přišel Jiroušek. On se tam stávil, protože si myslel, že Němci, už jsou pryč a můžou slavit. Němka když ho viděla, tak řekla: „To je ten co mě shodil ten obraz na zem a to chce pomstu!“, tak je zavolala, ať ho zastřelí. On utíkal, už byl asi 150 metrů daleko, oni zamířili a střelili ho do hlavy. Zavolala sedláka s vozem, naložila mrtvého Jirouška, vzala, co mohla a chtěla to tam celý zapálit, k tomu ale už naštěstí nedošlo. Nakonec odjela s vojáky do Kostelce, tam Jirouška vyložila a se Schörnerovou armádou utekla někam do Rakouska. Nikdy, už ji nikdo neviděl, teda aspoň nevím o tom, že by ji našli“.

10 Závěr

Historii mě velice zajímám, proto se mi psala tato bakalářská práce velmi dobře. Při výzkumu v terénu jsem poznal hodně zajímavých lidí, na které budu rád vzpomínat celý život. Po celou dobu výzkumu jsem se setkal s přátelským přijetím svých respondentů. Většina mých respondentů byla nadšená, že se pořád ještě najde mladý člověk, který se o operaci SILVER A zajímá. Někteří z respondentů chtějí, abych jim svou finální verzi bakalářské práce poskytl k přečtení, s čímž nemám problém. Během výzkumu jsem si uvědomil, že dnešní společnost nemá velké povědomí o operaci SILVER A. Historické události by měly náš národ více stmelit, měli bychom být více tolerantní, a více si navzájem pomáhat, aby se tato doba nikdy neopakovala.

Téma mé bakalářské práce je reflexe působení skupiny SILVERA: pohled sociální antropologie. Zkoumal jsem jaké je mezi lidmi povědomí o této operaci a jaká je jejich motivace se o tuto operaci zajímat. Při zúčastňování akcích, které souvisely s operací SILVER A, a navštěvování pietních míst jsem byl natolik pohlčen atmosférou, která na těchto akcích a místech panovala, že jsem se mohl lépe vžít do pocitů svých respondentů, pochopit jejich názory a lépe interpretovat jejich výpovědi.

Všichni mí respondenti se shodli na tom, že dnešní (hlavně mladá) generace nemá o operaci SILVER A velké povědomí. Je to dáno především naším vzdělávacím systémem, který neumožňuje učitelům na základních a středních školách věnovat se této operaci více nežli jen okrajově. Dle mých respondentů spočívá problém hlavně v tom, že se děti učí pouze o operaci ANTHROPOID a v jejím stínu se operace SILVER A ztrácí. Dále je problém v tom, že se i široká veřejnost dozvídá informace hlavně o operaci ANTHROPOID, zejména v dokumentech a filmech. O Operaci SILVER A se média zmiňují pouze, když je nějaké výročí, např. 100 let republiky. Je to velká chyba, protože obě tyto operace jsou stejně důležité a ani na jednu by se nemělo zapomenout.

Z mého výzkumu tedy vyplývá, že většina dnešní mladé generace nemá o operaci SILVER A ponětí, kdežto starší generace tuto operaci většinou zná. Zná ji proto, že tuto dobu zažili rodiče či prarodiče těchto lidí a tak se historiky o této době v rodinách uchovávají. Jeden můj respondent je dokonce pamětník té doby, i když mu bylo tehdy pouhých pár let. Mladí lidé se o operaci SILVER A dozvídají spíše od svých rodičů či prarodičů než učitelů, a pokud je tato část naší historie zaujme, spíše než ve školách, dozví se informace ve spolcích a odborných publikacích. Bohužel se o této operaci většina mladých lidí nedozví (kromě těch, které zajímá historie).

Každý z mých respondentů má jiný, a velice zajímavý, důvod zajímat se a věnovat se této operaci. Někdo se o tuto operaci zajímal již od dětství, někdo se o ni začal zajímat zásluhou svých životních rozhodnutí (např. změna práce, viz rozhovor se správkyní Ležáků). Další respondent se o tuto dobu zajímá, protože se v ní narodil (viz pan Burdych). Pan Vondrka se o operaci SILVER A začal zajímat, protože na půdě jedné své firemní budovy našel pozůstatek antény radiostanice Libuše. Pan Bobek se o operaci začal zajímat, poněvadž potkal sestry Šťulíkovy. Sestry Šťulíkovy byly poslány na převýchovu do Německa a po válce byly opět nalezeny jako jediné ze všech dětí, které zažily vypálení Ležáků. Pan Kulfánek je do této operace zainteresovaný, jelikož se stal vedoucím památníku, který je vzpomínkou na SILVER A. Paní Špatenková se začala zajímat o popravené členy Sokola, a tak shodou náhod narazila na pana Burdycha, který jí přivedl k operaci SILVER A. Poslední můj respondent pan Fencel se o operaci začal zajímat, protože je vášnivý radioamatér a náhodou potkal pana Vondrku, který mu dal impulz, aby se začal více věnovat operaci SILVER A, a pořádat různé akce, která s touto operací souvisí.

Z výpovědí mých respondentů můžeme vidět, že to byla často shoda náhod. Každý z respondentů má jiné důvody, proč se o operaci zajímají. Všichni mí respondenti se cítí jako vlastenci. Jsou hrdí na všechny ženy, muže a děti, kteří pomáhali při působení operace

SILVER A, a na ty, kteří následně pomáhali jejím členům při útěku a jejich ukrývání. Pro oběti této operace se většina z mých respondentů snaží pořádat každý rok pietní akce, a také akce, které zvyšují povědomí o této operaci. Pan Burdych, vzhledem ke svému věku, se těchto akcí pouze účastní, neorganizuje je. Přesto, že se jedná o historické události, můj výzkum ukázal, že mají pro řadu lidí do dnes velký význam, a tvoří součást jejich identity. Je to důležitý prvek budování sociálních sítí, kde se lidé setkávají. Také pomáhá vytvářet kolektivní paměť. To znamená, že respondenti znají historii SILVER A, ale pouze z vyprávění pamětníků, protože v té době ještě nebyli na živu. V dnešní době se tato operace dotýká i politiky. Politici se snaží, na úkor hrdinů, kteří za tuto operaci často zaplatili životem, zviditelnit, aby získali hlasy a popularitu, například když vyzdvihují hrdinské činy výsadkářů.

Bibliografie

- Bauman, Z. 2010. *Modernita a holocaust*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Čvančara, J., Z. Jelínek, J. Plzák, V. Šustek 2010. *Operace Silver A*. Praha: Scriptorium.
- Doležalová, J., Š. Doležal 2016. *Osud jménem Ležáky*. Litomyšl: H.R.G. spol. s r.o.
- Eriksen, T. H. 2007. *Antropologie multikulturních společností*. Praha: Triton.
- Gellner, A. 1993. *Národy a nacionalismus*. Praha: Hříbal.
- Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.
- Hlavsová, J. R. 2018. *Deníky z krypty*. Praha: Epoque.
- Jelínek, Z. 2010. *Operace Silver A*. Praha: Scriptorium.
- Junek, V. 2017. *Osudy českých zrádců 1915-1989*. Praha: Nakladatelství Petrklíč s r.o.
- Kettner, P. 2016. *Konec černého vraha*. Brno: CPress.
- Kotyk, J. 2015. *Pardubický zámeček a jeho osudy*. Pardubice: Klub přátel Pardubicka.
- Král, V. 1975. *Osvobození Československa*. Praha: Academica.
- Kyncl, V. 2008. *Ležáky*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r.o.
- Miko, V. 2015. *České milenky nacistů*. Praha: Nakladatelství Petrklíč s r.o.
- Nývltová, P. 2007. *Příběh odvahy a zrady*. Příbram: Kosmas.
- Padevět, J., P. Šmejkal 2016. *Anthropoid*. Praha: Academia.
- Pich, R., M. Pich 2018. *Kam za vojenskými památkami*. Brno: CPress.
- Rezková, H., P. Špatenková 2018. *Nebylo jim souzeno žít*. Nové Město nad Metují: Tiskárna V&H Print Hlávko s r.o.
- Soukup, M. 2014. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.
- Šanderová, J. 2005. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha: Slon.
- Šmejkal, P. 2018. *Silver A – Průvodce*. Praha: Academia.
- Vaněk, M. 2003. *Orální historie metodické a „technické“ postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Internetové zdroje

CASA 2008. *Etický kodex České asociace pro sociální antropologii*. Dostupné z:

<http://www.casaonline.cz/wp-content/uploads/Eticky-kodex-CASA.pdf> [11. 11. 2018]

Československá obec legionářská 2015. *Stanovy*. Republikový sněm 10.11 2015 Praha.

Dostupné z: www.csol.cz/o-nas/zakladni-listiny-a-formulare/stanovy-a-registrace-sdruzeni
[29. 12. 2018]

Edějiny 2018. *Obsazení Sudet*. Dostupné z: <http://www.edejiny.cz/sudety/> [29. 1. 2019]

History.com Editors 2010. *Operation Dynamo at Dunkirk ends*. Dostupné z:

<https://www.history.com/this-day-in-history/dunkirk-evacuation-ends> [6. 10. 2018]

Historie.lusi 2019. *Mnichovský diktát*. Dostupné z: <http://historie.lusa.cz/ceskoslovenska-republika/mnichovsky-diktat/> [9. 3. 2019]

Kešky 2019. *Co je to Geocaching?* Dostupné z: <https://kesky.cz/zaciname-s-geocachingem/co-je-to-geocaching/> [6. 1. 2019]

Ležáky-memorial 2015a. *Památník Ležáky*. Dostupné z: <http://www.lezaky-memorial.cz/> [28. 12. 2018]

Ležáky-memorial 2015b. *Silver A v paměti tří generací*. Dostupné z: <http://www.lezaky-memorial.cz/vystavy-a-akce/silver-a-v-pameti-tri-generaci/> [5. 1. 2019]

Marek, J. 2018. *Útok na Heydricha byl vojenskou operací ANTHROPOID*. Dostupné z:

<http://www.vhu.cz/utok-na-heydricha-byl-vojenskou-operaci-anthropoid/> [28. 10. 2018]

Marek, J. 2018. *Poslední depeše od LIBUŠE*. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/posledni-depese-od-libuse/> [6. 10. 2018]

Magistrát města Pardubic 2012a. *Památná místa dějin odboje Silver A*. Dostupné z:

<http://heydrichiada.pardubice.eu/cz/pamatna-mista.html> [27. 1. 2019]

Magistrát města Pardubic 2012b. *Pardubicemi po stopách SILVER A*. Dostupné z:

<http://heydrichiada.pardubice.eu/cz/po-stopach-silver-a.html> [21. 1. 2019]

Obec Senice 2018. *Vzpomínková akce SILVER A v Senicích*. Dostupné z:

<http://www.senice.cz/silver-a-pocta-staecnym/> [2. 1. 2019]

Paměť národa 2008. *O projektu*. Dostupné z:

<http://www.pametnaroda.cz/page/index/title/what-is-memory-of-nations> [28. 12. 2018]

Rota Nazdar 2015a. *KVH Rota Nazdar Z.S.* Dostupné z:

https://rotanazdar.cz/?page_id=101&lang=cs [27. 1. 2019]

Rota Nazdar 2017b. *Průzkum půdy v Lázních Bohdaneč*. Dostupné z:

<https://rotanazdar.cz/?p=5828> [27. 1. 2019]

Svoboda, M. 2007. Biografická metoda v antropologii. *Antropowebzin 2-3*: 1-11. Dostupné z:

<http://www.antropoweb.cz/cs/biograficka-metoda-v-antropologii> [2. 12. 2018]

Štěpánek, J. 2012. *Lesopark Jiřího Potůčka v Pardubicích – Trnové*. Dostupné z:

<http://heydrichiada.pardubice.eu/cz/pamatna-mista.html> [27. 1. 2019]

Vybíralová, L. 2014. *Operace Silver A v Pardubicích (1941-1942): didaktické využití regionálních dějin při projektové výuce na 2. stupni ZŠ. Diplomová práce: PedF UK*

Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/132726/> [2. 2. 2019]